

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 12 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Hadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDAGI INNOVATSION ISLOHOTLARNING NATIJALARI.....	13-16
<i>Равшанов Махмуд</i> ЗАСЛУГИ АЛИШЕРА НАВОИ В ИЗУЧЕНИИ РАЗВИТИЙ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ	17-19
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> FARG'ONA VODIYSIDA HASHAR YO'LI BILAN QURILGAN GIDROINSHOOTLAR TARIXIDAN	20-24
<i>Jumaboyev Azizjon Sayfiddin o'g'li, Shenkar Michael</i> SHARQ MAMLAKATLARIDA MIRZO ULUG'BEK ILMIY MEROSINING O'RGANILISHI	25-30
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTON–ROSSIYA ENERGETIK ALOQALARI TARIXI:LUKOYL MISOLIDA	31-36
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> OLIY TA'LIM VA ILMIY-TEXNIK HAMKORLIK: O'ZBEKISTON HINDISTON HAMKORLIGINING ILMIY SALOHİYATI VA ISTIQBOLLARI ...	37-40
<i>Aytmuratova Janilsin</i> FROM THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF ARCHAEOLOGICAL SCIENCE IN KARAKALPAKSTAN	41-44
<i>Toreniyazov Jalgas Yerjanovich, Rzaeva Manzura Abatovna</i> JANUBIY OROL BO'YI SHAHARLARI TARIXI BO'YICHA MANBALAR (SHARQ MANBALARI).....	45-49
<i>Baqoyev Umidjon Shuhrat o'g'li</i> ABBOS I VA VALI MUHAMMADXON O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR	50-55
<i>Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Qodirjonov Omadjon Tavakkaljon o'g'li</i> ANDIJON VILOYATI SUV XO'JALIGI BIRLASHMASI FAOLIYATI TARIXIDAN (1991-1996-YILLAR MISOLIDA).....	56-60
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> XOTIN-QIZLARNING PEDAGOGIK FAOLIYATDA TUTGAN O'RNI: TARIXIY JARAYON VA HOZIRGI TENDENSIYALAR	61-65
<i>Choriyeva Nargiza Ibotovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASIDA TURIZM SOHASINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	66-69
<i>Fayzullayev Oybek</i> O'RTA OSIYO XONLIKLAR TARIXINI O'RGANISH (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHIDAGI RUS MANBALARI ASOSIDA)	70-74
<i>Norboyev Ravshan Saydulla o'g'li</i> SHIMOLI-G'ARBIY BAQTRIYANING ELLINIZM DAVRI ARXEOLGIK YODGORLIKLARI TIPOLOGIYASI	75-79
<i>Rajabova Nazira Shaxobovna</i> O'ZBEK XALQ AFSONALARIDA AYOL OBRAZLARINING TASVIRLARI	80-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Gabbarov Sabit Nietali'evich

QO'Y VA ECHKILAR BOSH SONINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA
PROGNOZLASH VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI
(QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANI MISOLIDA) 85-89

Xolmurotov Fozil

XORAZM VILOYATIDA EKSPORT NATIJALARI VA REAL SEKTOR
RESURSLARI O'RTASIDAGI KO'P O'LCHOVLI BOG'LIQLIK 90-103

Raximov Faxriddin Shavkatovich

TA'LIM TASHKILOTLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING MARKETING
SAMARADORLIGIGA TA'SIRI 104-116

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Xoliqov Yunus Ortiqovich

YANGI O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO MADANIYATNI
YUKSALTIRISH STRATEGIYASI 117-121

Farxodjonova Nodira Farxodjon qizi

JADIDLAR MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA
MA'NAVIY QADRIYATLARNING ROLI 122-128

Jumayeva Shaxlo Suyunovna

TALABALARDA INTELLEKTUAL MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI 129-133

Yazdonova Saxiba Kurbanovna, Sanaqulov Sardor Isaqulovich

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI BOSHQARISH METODIKASI 134-138

Danabayev Xurshid Napasovich

SPORT TURLARI VA FALSAFIY-ESTETIKANING DIALEKTIK TAHLILI 139-142

Shokirov Tohirjon

CHOLG'U SOZLARINING YOSHLARNING MA'NAVIY YUKSALISHIDAGI
O'RNI VA AHAMIYATI (DUTOR VA RUBOB SOZLARI MISOLIDA) 143-148

Raxmatov Alisher Obidovich

YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXS ZAMONAVIY IJTIMOYIY JARAYONLARGA
INTEGRATSIYALASHUVINING FALSAFIY TAHLILI 149-152

Abduraxmanova Nodiraxon Xusnutdinovna

HUQUQIY MADANIYAT VA DEMOKRATIYA:
IJTIMOIY FALSAFIY YONDASHUVLAR VA KONSEPSIYALAR 153-158

Axatova Dildora Axtamovna

IBN SINONING "RISOLAYI FIL-HUZN" ASARINING FALSAFIY TAHLILI 159-163

Toshboboyev Maksud Jalilovich

AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA SUN'IY INTELLEKT VA IJTIMOYIY JARAYONLAR
DIALEKTIKASI 164-168

Abdiyev G'ayrat Ergashevich

YANGI O'ZBEKISTON SIYOSIY AMALIYOTIDA YOSHLARNING IJTIMOYIY-SIYOSIY
FAOLLIGINING NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 169-174

<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA O'ZBEK YOSHLARINING MA'NAVIY-AXLOQIY QARASHLARIDAGI O'ZGARISHLAR	175-179
<i>Sodirjonov Muhridin Mahamadaminovich</i> RAQAMLI JAMIYATDA INSON KAPITALI RIVOJLANISHI: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR.....	180-187
<i>Abduraxmonov Xasan Ibroximovich</i> YOSHLAR DUNYOQARASHIDA INNOVATSION TASHABBUSLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	188-192
<i>Norbo'tayev Islombek Musurmonovich</i> POSTHAQIQAT SIYOSATI: ALTERNATIV AXBOROT OQIMLARI ORQALI DEZINFORMATSIYA	193-198
<i>Ergashev Alijon Boxodirovich</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHNING TRANSFORMATSIYASI.....	199-203
<i>Elmuradova Surayyo Abdijalilovna</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA OTA-ONA VA BOLA MUNOSABATLARINING YANGI MODEL.....	204-207
<i>Bobamirzayev Abdulaziz</i> RAZIYY AD-DIN AS-SARAXSIY HAYOTI VA ASARLARI HAQIDA ILK MA'LUMOTLAR.....	208-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDAGI IJTIMOY O'ZGARISHLAR HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR	212-216
<i>Do'snazarov Mirjalol Esanboy o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA HAYOT VA O'LIM MUAMMOSINING FALSAFIY-AXLOQIY MEXANIZMLARI	217-221
<i>Beshimov Xamidjon Sayidovich</i> FALSAFADA INSON QADRI TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI VA GENEZISI	222-226
<i>Muhammadiyev Bekzod O'ktamjon o'g'li</i> VIRTUAL MULOQOTDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING TRANSFORMATSIYASI VA UNING AXLOQIY JIHATLARI.....	227-231
<i>Kdirbaev Baxadir Berdaxovich</i> AXBOROT JAMIYATIDA MEDIA MADANIYATNING SOTSIOMADANIY TRANSFORMATSIYALARDAGI ROLI.....	232-237
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Mamadaliyeva Naibaxon, Orifboyev Abdulloh</i> O'ZBEK TILIDA "HALOL" VA "HAROM" LEKSEMALARINING ZAMONAVIY SEMANTIK, PRAGMATIK VA SOTSIOMADANIY TAHLILI.....	238-245

<i>Уринбаева Дилбар Базаровна</i> СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПЕСЕН УЗБЕКСКИХ И ТУРЕЦКИХ ПЕВЦОВ НА ОСНОВЕ КОМПЬЮТЕРНОЙ ЛИНГВИСТИКИ: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	246-258
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СИНТАКСИЧЕСКИЙ СПОСОБ ВЫРАЖЕНИЯ ЗНАЧЕНИЯ СРАВНЕНИЯ И ЕГО ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗОВ А.И. КУПРИНА	259-264
<i>Karimov Ulugbek Nusratovich</i> THE POETICS OF THE CHARACTERS' INNER WORLD IN "SPOOK COUNTRY"	265-269
<i>Sodiqova Baxtigul Ibodullayevna</i> POSTMODERN NARRATIVE TECHNIQUES IN JOHN FOWLES' WORKS: AN INTERTEXTUAL, LINGUISTIC, AND AESTHETIC APPROACH.....	270-275
<i>Tokimbetova Gulbahor Abatbayevna</i> QORAQALPOQ MUMTOZ SHOIRLAR LIRIKASINING JANRIY-TEMATIK XUSUSIYATLARI	276-279
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ PUBLITSISTIK MATNLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	280-284
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING SEMANTIK SHAKLLANISHI VA UNING HISSIY TAJRIBADAGI IFODASI.....	285-290
<i>Bobojonov Dilshod Jumakul ugli</i> THE PRAGMATIC AND LINGUO-CULTURAL CLASSIFICATION OF NEWSPAPER HEADLINES.....	291-294
<i>Shamshetova Biybiayim Janibek qizi</i> LINGVISTIKA VA MADANIYATSHUNOSLIKDA ANTROPOSENTRIZM KONSEPSIYASI	295-302
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA MAKON VA ZAMON KATEGORIYASI DOIRASIDAGI YAQIN-UZOQ OPPOZITSIYASINING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	303-307
<i>Mardanova Mohira Davron qizi</i> THE ROLE OF "THE FINANCIER" IN WORLD LINGUISTICS	308-311
<i>Khalilova Shohista Muhammadi qizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF UTOPIAN AND ANTI-UTOPIAN MOTIFS IN ENGLISH AND UZBEK PROSE	312-315
<i>Davlatova Shahnoza Muhammadiyevna</i> SUD VA TERGOV MOTIVLARINING ADABIY FUNKSIYASI	316-319
<i>Rustamov Dilshodbek</i> NUTQIY MULOQOT TAVSIFI	320-323
<i>Musayev Akmaljon Ibrogimovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLAR VA TERMINOLOGIK TIZIMNING TALQINI	324-329
<i>Shamsuddinova Diyoraxon Yorqinbek qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK MEDIADISKURSINING LISONIY TAHLILI: TUZILISHI, XUSUSIYATLARI	330-333

<i>Numonova Mashxuraxon Qobiljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "SUV/WATER" KONSEPTINING LISONIY MODELLASHUVI: NOMINATIV VA KOMMUNIKATIV MAYDONLARNING QIYOSIY TADQIQI	334-342
<i>Норкулова Шахло Абдугофур кизи</i> СТИЛИСТИЧЕСКАЯ ОКРАСКА ПРОЗВИЩ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОММУНИКАЦИЮ ...	343-345
<i>Tursunova Javhar Bakir qizi</i> O'ZBEK TILINI LINGVOKULTUROLOGIK YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH	346-350
<i>Xoshimova Mohigul Axmatovna</i> XIX-XX ASRLAR DOSTONCHILIGIDA ADABIY TA'SIR MASALASI	351-355
<i>Омонова Мадина Аслиддиновна</i> ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЛАКУНЫ УЗБЕКСКОЙ КУЛЬТУРЫ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ: ПРОБЛЕМЫ НЕПЕРЕВОДИМЫХ КОНЦЕПТОВ	356-361
<i>Abdulkhakova Dilafruz Shamsiddinovna</i> PERSPECTIVES AND THEORETICAL APPROACHES TO FORMULAIC EXPRESSIONS	362-370
<i>Abduraimova Mahliyo Valijon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GAZ SANOAT TERMINLARINING SHAKLLANISH USULLARI.....	371-373
<i>Rajat Choudhary</i> LATIN: THE TIMELESS LANGUAGE OF MEDICINE	374-377
<i>Клеблеева Резеда Радионовна</i> МИФОПОЭТИКА КАК КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА ЛИТЕРАТУРНОГО ТВОРЧЕСТВА	378-381
<i>Irbutaeva Nigora, Ozodova Dilafruz, Xoliqova Sabina</i> RUS TILIDA SO'ZLASHMAYDIGAN TALABALAR UCHUN RUS TILI DARSLARIDA QO'SHIQ MATERIALLARIDAN FOYDALANISH	382-385
<i>Dilbarjonov Ismoiljon, Gavxaroy Isroiljon qizi</i> SPORT TERMINLARINING UMUMIY XUSUSIYATLARI	386-389
<i>Arapjonova Zebo Otabek qizi</i> THE IMPACT OF ACCENT AND PRONUNCIATION ON COMMUNICATION IN GLOBAL ENGLISH.....	390-394
<i>Qarshiyeva Muxarram Shuxratovna</i> THE ADAPTATION PROCESS OF TERMS BORROWED INTO UZBEK FROM RUSSIAN AND ENGLISH LANGUAGES.....	395-399

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich</i> JAMOAVIY MEHNAT NIZOLARINI HAL ETISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	400-407
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> PROKURATURA ORGANLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY QILISH ORQALI MUROJAATLAR BILAN ISHLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	408-415
<i>Shermatov Nuriddin, Jamshidbek Ibrokhimov</i> SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV ISHLAB CHIQRISH (AM) INTEGRATSIYASI SHAROITIDA INSON HUQUQLARI HAMDA FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIKNING NAZARIY-HUQUQIY MUAMMOLARI.....	416-428

<i>G'ulommamatova Parvina Akbarali qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING KRIPTO-AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLARNI OLDINI OLISH VA TARTIBGA SOLISH BORASIDAGI XALQARO-HUQUQIY HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	429-435
<i>Djalilov Javoxir Abdumajitovich</i> ISBOT QILISHNING UMUMIY SHARTLARI MAZMUNI VA TASNIFLANISHI	436-443
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI DALILLARNI TO'PLASHDA XALQARO TASHKILOTLARNING O'RNI.....	444-450
<i>Ismailov Bekjon Salixovich</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR MEHNAT HUQUQINI TA'MINLASHNING HUQUQIY KAFOLATLARI TAHLILI	451-456
<i>Mahmarahimov Ixtiyor Baxtiyorovich</i> DAVLAT XARIDLARI VA TENDER SAVDOLARIDA RAQOBATGA QARSHI XATTI-HARAKATLARNING HUQUQIY OQIBATLARI.....	457-463
<i>Almatov Sanjar Zokirovich</i> DINIY EKSTREMIZMGA QARSHI KURASHISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	464-467
<i>Djuraev Farxod Eshboevich</i> JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDA TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USULLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI.....	468-473
<i>Sadikova Dilafruz Radjabovna</i> O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH SOHASIDA SUG'URTA MEKANIZMINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI.....	474-481
<i>Сайфиддинов Аклиддин Анваржон огли</i> МЕСТНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ КЕНГАШЕЙ И ХОКИМИЯТОВ	482-488
<i>Olimov Abbosjon</i> SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYASI: TUSHUNCHASI, TURLARI VA TARIXIY RIVOJLANISHI.....	489-494

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna</i> TIBBIYOT OLIYGOHI TALABALARIDA HISSIY VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	495-500
<i>Муталипова Мавлюда Жунайдуллаевна</i> НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ СУТЬ АКЦИОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА	501-506
<i>Джуманиязов Фарход Улугбекович</i> РАЗРАБОТКА СИСТЕМЫ МЕТОДОВ И ПРИЁМОВ ОБУЧЕНИЯ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ И КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ	507-510
<i>Kuvatova Nozima Baxtiyorovna</i> TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHINING MULOQOT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	511-515

<i>Xudayberdiyeva Nilufar Bozorovna</i> TABIIY FANLARNI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH TEKNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	516-519
<i>Pirimbetov Bxit Allabaevich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHIDA PEDAGOGIK ARTISTIZMNING TARKIBIY QISMLARI	520-526
<i>Djalolov Furqat Fattohovich</i> TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHDA TO'LIQ O'ZLASHTIRISH TEKNOLOGIYASINING ROLI.....	527-531
<i>Uteniyazov Karimbay Kuanishbaevich, Eshmuratov Marat Tangatarovich</i> PEDAGOGICAL STRATEGIES AND THE INTEGRATION OF ICT IN TEACHING FOOD PHYSIOLOGY: INNOVATIVE APPROACHES IN HIGHER EDUCATION	532-538
<i>Habibullayeva Shoirra</i> O'ZBEK TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING TAMOIYILLARI	539-542
<i>Abatov Jalğasbay Orınbaevich</i> TASVIRIY SAN'AT KOMPOZITSIYALARIDA RANGLARDAN FOYDALANISH USULLARI..	543-548
<i>Azzamov Yusuf Rajaboyevich</i> TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA RAQAMLI RESURSLAR VA PLATFORMALAR: TAHLIL VA TASNIF.....	549-553
<i>Джумаева Зарина Бобохон кизи, Жаббарова Паризода Илхомжон кизи</i> МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНЫХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ	554-556

Received: 20 November 2025

Accepted: 1 December 2025

Published: 15 December 2025

Article / Original Paper

POST-TRUTH POLITICS: DISINFORMATION THROUGH ALTERNATIVE INFORMATION FLOWS

Norbutayev Islambek Musurmonovich

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Acting Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophy

Abstract. This article analyzes the phenomenon of post-truth in contemporary political processes and the dissemination of disinformation through alternative information streams. It reveals the mechanisms by which digital media, social networks, and alternative platforms influence public consciousness. In addition, factors such as fake news, false narratives, algorithmic filtering, and propaganda are examined for their impact on political communication and citizens' decision-making processes. The article scientifically assesses the interrelation between post-truth politics, national information security, democratic institutions, and the level of media literacy, emphasizing the need to develop effective countermeasures in this field.

Keywords: post-truth, political communication, disinformation, fake news, digital media, social networks, algorithmic filtering / filter bubble, propaganda, mass media, information security, manipulation of public opinion, false narratives, information warfare.

POSTHAQIQAT SIYOSATI: ALTERNATIV AXBOROT OQIMLARI ORQALI DEZINFORMATSIYA

Norbo'tayev Islombek Musurmonovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

dotsenti v.b, falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

E-mail: inorbutayev@dtpi.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy siyosiy jarayonlarda posthaqiqat fenomeni hamda alternativ axborot oqimlari orqali tarqatilayotgan dezinformatsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Raqamli media, ijtimoiy tarmoqlar va alternativ platformalar orqali jamoatchilik ongiga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari ochib beriladi. Shuningdek, yolg'on xabarlar, soxta narrativlar, algoritmik filtrlash va propaganda kabi omillar siyosiy kommunikatsiya hamda fuqarolarning qaror qabul qilish jarayoniga qanday ta'sir etishi yoritiladi. Maqola posthaqiqat siyosatining milliy axborot xavfsizligi, demokratik institutlar va media savodxonlik darajasi bilan uzviy bog'liqligini ilmiy asosda tahlil etib, bu sohada samarali qarshi choralarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: posthaqiqat (post-truth), siyosiy kommunikatsiya, dezinformatsiya yolg'on xabarlar (fake news), raqamli media, ijtimoiy tarmoqlar, algoritmik filtrlash / filtr pufakchasi, propaganda (OAV), axborot xavfsizligi jamoatchilik fikri manipulyatsiyasi, soxta narrativlar, axborot urushi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I12Y2025N33>

Kirish. So'nggi o'n yilliklarda "post-haqiqat" (post-truth) atamasi siyosiy va ommaviy axborot makonida markaziy tushunchalardan biriga aylandi. Ushbu konsepsiya, real haqiqat va falsifikatsiya o'rtasidagi chegaralar noaniqlashishi, hissiy va shaxsiy e'tiqodlar haqiqatdan ustun turishi, shuningdek, faktlarga emas, balki xabar beruvchilarning roli va ularning auditoriyaga ta'siri kuchayishi bilan tavsiflanadi. Post-haqiqat siyosatida siyosiy nomzodlar, partiyalar, internet platformalari va alternativ axborot oqimlari (bloglar, ijtimoiy tarmoqlar,

memar, podkastlar va boshqa “noan’anaviy” kanal-lar) ko‘pincha muhim rol o‘ynaydi. Alternativ axborot oqimlari — bu markaziy media tarmoqlari, professional jurnalistika yoki rasmiy ommaviy axborot vositalaridan tashqari keladigan axborot kanallari. Ularning auditoriyasi, shakli, tarqatilishi tezligi, personalizatsiyasi va hissiy jihatlaridan foydalanish qobiliyati tufayli, ular post-haqiqat davrida dezinformatsiyaning kuchayuvchi manbalaridan biriga aylangan. Dezinformatsiya esa bilib turib yolg‘on axborot tarqatish, maqsadi auditoriyani adashtirish, xato qarorlarga olib kelish, ishonchni susaytirish kabi salbiy oqibatlarga olib keladi.

Bu maqolaning maqsadi alternativ axborot oqimlari orqali dezinformatsiyaning qanday shakllari va mexanizmlari paydo bo‘layotganini, u siyosiy jarayonlarga qanday ta’sir ko‘rsatishini, va bu salbiy hodisaga qarshi qanday chora-tadbirlar ko‘rilishi mumkinligi haqidagi nazariy qarashlarni aniqlashtirishdan iborat.

Material va tadqiqot usullari. Axborot asri ko‘plab oqibatlarni keltirib chiqardi va bizni tezda posthaqiqat davriga olib kirdi. Ushbu yangi davrda dezinformatsiya bir necha soniyalarda misli ko‘rilmagan darajada keng tarqalmoqda. Mazkur tadqiqot posthaqiqat davrida dezinformatsiya muammosini tahlil qiladi hamda ko‘pincha yolg‘on axborotni tarqatishda qo‘llaniladigan alternativ axborotlar oqimini va ularning dunyo siyosiy jarayoniga ta’sirini o‘rganadi. Ushbu alternativ oqimlar odamlarning hissiyotlari va ko‘ngilochar vositalar orqali jamoatchilik fikriga, saylovlarga va siyosiy kun tartibiga ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur maqolada yumshoq yangiliklar (soft news), memlar va fitna nazariyalarining ta’sirlari misollar orqali tahlil qilinadi.

Natijalar va muhokama. Axborot asri boshlangan davr insoniyat uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochish bilan bir vaqtda resurslar va fikrlar o‘rtasida kuchli bo‘linishni keltirib chiqardi. Ma’lum bir axborot kuchli qurollardan ham hissaliroq ta’sir kuchiga ega bo‘ldi. Arab bahori, atirgullar inqilobi va turli rangli inqiloblar bunga yaqqol misoldir. Jamiyat borgan sari informatsion iste’mol madaniyatining zamonaviyroq xaridoriga aylanishi barcha sohalarida inson omilining cheklanishiga turtki bo‘lmoqda. Ushbu fikrning mantiqiy davomi sifatida posthaqiqat va uning aktual xarakteri haqidagi fikrlarni izohlab o‘tsak. Post-haqiqat (post-truth) atamasi 2000-yillarning oxiridan boshlab ommabop bo‘la boshladi[1: 27-b.]. Bu tushuncha, ayniqsa siyosiy kommunikatsiyada faktlar, haqiqatlar va obyektiv ma’lumotlardan ko‘ra, shaxsiy e’tiqod, hissiyot, guruh identifikatsiyasi va ideologik doiralar asosida shakllangan axborotlarning ahamiyati oshgani bilan bog‘liq. Post-haqiqat siyosatining markaziy komponentlari sirasiga quyidagilar kiradi: fakt va haqiqatga bo‘lgan nisbiylik, ishonch va legitimatsiya masalalarining siyosiy raqobatda vositaga aylanishi, hissiy va identitar retorikaning kuchayishi post-haqiqatning haqiqiy xarakterini namoyon etadi. Posthaqiqat (post-truth) kundalik hayotda, ayniqsa siyosatda, haqiqat bilan bog‘liq tarixiy muammo hisoblanadi. Ammo haqiqat uzoq vaqtdan beri falsafaning asosiy mavzularidan biri bo‘lib kelgan. Shuningdek, haqiqat falsafa tarixidagi eng murakkab tushunchalardan biridir. Posthaqiqat haqidagi tadqiqotlar va jamoatchilikdagi bahslarning aksariyati haqiqatning muayyan nazariyasiga, ya’ni faylasuflar “haqiqatning moslik nazariyasi” deb ataydigan g‘oyaga asoslanadi. Bu nazariya eng mashhur nazariya bo‘lishi mumkin, ammo uning ham o‘z tanqidchilari bor. Unga ko‘ra, so‘zlar tekshirilishi va tasdiqlanishi mumkin bo‘lgan qabul qilingan yoki barchaga ma’lum bo‘lgan voqelikka mos keladi. Haqiqatning boshqa bir muhim nazariyasi esa “haqiqatning mantiqiy bog‘liqlik nazariyasi” bo‘lib, unga ko‘ra, haqiqat nafaqat bitta da’vo, balki dunyo haqida bir-biriga mos keladigan bir qator bayonotlardir[2: 24-b.].

Bir qancha akademik ekspertlarning ta'kidlashicha, haqiqat haqidagi falsafiy munozaralar posthaqiqat tushunchasining ommaviy siyosatda (posthaqiqat siyosati) paydo bo'lishi bilan deyarli bog'liq emas. Faylasuf Julian Baggini shunday tushuntiradi: "Bu raqobatdosh nazariyalarning afzalliklari asosan akademik xarakterga ega. Odamlar Saddam Husayn Iroqida yadroviy qurol bor-yo'qligi, global isishning haqiqiy va antropogen (inson faoliyati bilan bog'liq) ekanligi yoki tejamkorlik zarurligi haqida bahslashganda, ularning kelishmovchiliklari haqiqatning raqobatdosh nazariyalari oqibati emas. Hech bir guvoh sudya "haqiqatni, faqat haqiqatni va faqat haqiqatni aytishga" va'da berish so'ralganda, u qaysi nazariyani nazarda tutayotganini so'rashga majbur emas. Unda nega haqiqat akademik falsafadan tashqaridagi dunyoda shunchalik muammoli bo'lib qoldi? Buning sabablaridan biri shundaki, haqiqatning ishonchli manbasi deb nimani hisoblash borasida katta kelishmovchilik va noaniqlik mavjud. Insoniyat tarixining ko'p qismida diniy matnlar va yetakchilarga, o'qimishli mutaxassislariga va sog'lom fikr deb ataladigan xalq donoligiga ishonchning barqaror kombinatsiyasi mavjud edi. Hozir esa, deyarli hech narsa universal avtoritet (mutlaq hokimiyat) sifatida qabul qilinmayapti. Bu bizni o'z mutaxassislarimizni tanlashga yoki shunchaki ichki sezgilarimizga ishonishga majbur qilmoqda." [3:14-b.]

Shu bilan birga posthaqiqatga funksional yaqin turuvchi bir qancha ijtimoiy-siyosiy jarayonlar mavjudki, ular posthaqiqat ijtimoiy-siyosiy hayotga kuchli ta'sir ko'rsatishi uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Filtr pufakchasi yoki mafkuraviy ramka shaxsiylashtirilgan qidiruvlar, tavsiyalar tizimlari va algoritmik kurasiya natijasida paydo bo'lishi mumkin bo'lgan intellektual izolyatsiya holati hisoblanadi. Qidiruv natijalari foydalanuvchi haqidagi ma'lumotlarga asoslanadi, masalan, ularning joylashuvi, o'tmishdagi ijtimoiy harakati va ma'lumotlar bilan ishlash tarixi. Binobarin, foydalanuvchilar o'z nuqtai nazarlari bilan mos kelmaydigan ma'lumotlardan ajralib, ularni o'zlarining madaniy yoki mafkuraviy pufaklarida samarali ravishda ajratib turadilar, natijada dunyoning cheklangan va moslashtirilgan ko'rinishi paydo bo'ladi. Bu algoritmlar tomonidan qilingan tanlovlar faqat ba'zan shaffof bo'ladi. Asosiy misollar orasida Google shaxsiylashtirilgan qidiruv natijalari va Facebookning shaxsiylashtirilgan yangiliklar oqimi kiradi. Filtr pufagi atamasi 2010-yilda internet faoli Eli Pariser tomonidan kiritilgan. Pariserning xuddi shu nom ostidagi "The Filter Bubble" (2011) nomli nufuzli kitobida algoritmik filtrlash orqali individuallashtirilgan shaxsiylashtirish intellektual izolyatsiya va ijtimoiy parchalanishga olib kelishi bashorat qilingan [4:22-b]. Pufak effekti, Pariserga ko'ra, fuqarolik nutqi uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, ammo qarama-qarshi qarashlar ta'sirni minimal va manzilli deb hisoblaydi. Pariserning so'zlariga ko'ra, foydalanuvchilar qarama-qarshi nuqtai nazarlarga kamroq ta'sir qiladilar va o'zlarining ma'lumot pufaklarida intellektual ravishda ajralib turadilar.

Soxta yangiliklar bu axborot buzilishi hisoblanib, bu yangiliklarning estetikasi va qonuniyligini da'vo qiluvchi yolg'on yoki chalg'ituvchi ma'lumotlar hisoblanadi. Soxta yangiliklar ko'pincha shaxs yoki yuridik shaxsning obro'siga putur yetkazish, yoki reklama daromadi orqali pul ishlash maqsadiga ega. Yolg'on xabarlar tarix davomida doimo tarqalgan bo'lsa-da, soxta xabarlar atamasi birinchi marta 1890-yillarda gazetalarda shov-shuvli xabarlar keng tarqalgan bo'lganda qo'llanilgan. Soxta yangiliklar u bilan raqobatlashib, haqiqiy yangiliklarning ta'sirini kamaytirishi jamiyatda ikkiga bo'linish tamoyilini keltirib chiqarishi mumkin.

Axborotlarning tasniflanishi doirasida ko'ngilocharlikning keng jamoatchilik e'tiborida siyosiy qarashlarni shakllantirishdagi samaradorligi sabablarini ochib berishga harakat qilamiz. Birinchidan, "yumshoq" yangiliklar auditoriya e'tiborini siyosatdan xoli ko'ngilochar mazmun bilan jalb qiladi, ikkinchidan, yetkazilayotgan axborot siyosiy masalani tushuntirganida, tomoshabin uni passiv ravishda qabul qilishi va eslab qolishi osonlashadi, uchinchidan, shoularning ko'ngilochar jihati ma'lumotni yodda saqlashga yordam beradi, to'rtinchidan, tomoshabinlarda nomzod yoki siyosiy ishtirokka nisbatan munosabat shakllanadi: ba'zida bu ijobiy (faollikka undaydi), ba'zida esa salbiy (kuchaygan kinoya yoki ishonchsizlik orqali saylovdan chetlashishga olib keladi). Jamoatchilik fikrining o'zgarishi esa keyinchalik siyosiy ishtirok va siyosatga ham bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Rivojlangan mamlakatlarda jamoatchilik fikri siyosiy qarorlar uchun kuchli omil bo'lib, siyosatchilar unga zid qaror qabul qilishda ehtiyotkor bo'ladilar. Chunki bu omil jamiyatning yuksak tafakkuri o'laroq davlatchilik tarixida asrlar davomida patologik shakllanib kelgan. Buni ikki aniq misol yordamida rivojlangan davlatlar miqyosida keltirib o'tamiz. Jimmi Kimmel 2017-yilda "Jimmy Kimmel Live" boshlovchisi o'g'lining tug'ma yurak nuqsoni haqida hissiyotli hikoya qilib, AQShda Sog'liqni saqlash islohotini bekor qiluvchi qonun loyihasiga qarshi chiqdi. Uning chiqishi virusdek tarqaldi, respublikachi senatorlar ommaviy axborot vositalarida Kimmelning chiqishlariga javob berishga majbur bo'ldilar[5:41-b.]]. Oqibatda, Senat bu qonunni oddiy ko'pchilik ovoz bilan bekor qilishga ulgura olmadi. Ikkinchi misol, Jon Oliver 2014-yilda "Last Week Tonight" boshlovchisi Oliver FCCning tarmoq neytralligini bekor qilish rejasi haqida 13 daqiqalik kulgili, biroq ma'rifiy video tayyorladi. Segment oxirida tomoshabinlarni FCC saytiga kirib fikr bildirishga chaqirdi. Ertasi kuni sayt ishdan chiqdi, bir necha hafta davomida esa faollar Oliverning videodan keng foydalanib, aholini xabardor qildilar. 2015-yil boshida o'tkazilgan ovoz berishda tarmoq neytralligi saqlab qolindi va faollar Oliverga minnatdorchilik bildirdilar. Har ikki holat ham ilgari sanab o'tilgan xususiyatlarni yaqqol ko'rsatadi: Kimmel holatida hissiyot, Oliver holatida esa hazil va chuqur tahlil orqali auditoriyaning e'tibori jalb qilindi, murakkab masalalar oddiy shaklda tushuntirildi, jamoatchilik fikriga ta'sir etildi va siyosiy natijalarga erishildi. Hatto so'rovlar ham Oliverning ko'rsatuvi tarmoq neytralligi haqida "qattiq" yangiliklar dasturlariga qaraganda samaraliroq ma'lumot berganini ko'rsatdi. Kimmelning holatida esa ko'plab amerikaliklar bu masalada Kongressga qaraganda Kimmelga ko'proq ishonishini bildirgan. Yuqorida keltirib o'tilgan misollar shuni anglatadiki, axborotlashgan jamiyatlarda ijtimoiy adolatni omma shaffof nazorat qilish imkoniga ega bo'ladi. To'g'ri ijtimoiy va siyosiy boshqaruvning faol ishtirokchilariga aylanadi[6: 37-b.].

Ko'rinib turibdiki ko'ngilochar va hissiy media jamoatchilik fikri hamda siyosiy ishtirokga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Memlar ham aynan shu turdagi media shakli bo'lib, ularning qo'llanishi va tarqalishi hazil-mutoyiba va hissiyotga asoslanadi. Memlar ta'rifiga ko'ra — murakkab ma'no va his-tuyg'ularni oddiy, oson tarqaluvchi va qayta ishlanadigan formatda yetkazuvchi axborot idishchalari (information vessels) hisoblanadi. Internet memlari internetning dastlabki davrlaridan beri mavjud bo'lsa-da, siyosiy internet memlari nisbatan yangi va tez o'sayotgan hodisadir. Birinchi marta 2008-yilgi AQSh prezidentlik saylovlari chog'ida ham memlar asosan oldindan mashhur bo'lgan xatolarni kulgili shaklda yoritishga xizmat qilgan. 2012-yilga kelib esa memlar siyosiy ishtirokning alohida janriga ajralib chiqib, nomzodlarni asta-sekin targ'ib qilish yoki obro'sizlantirish vositasiga aylandi. 2016-yilga borib

memlar begunoh, ko'ngilochar ishtirokchi mediadan chiqib, axborot urushining yanada xavfli shakllariga qadar kengaydi.

So'nggi o'n yil ichida siyosiy ishtirokning ta'rifi ham kengayib, internet va ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyat — xususan memlarni ulashish — uning bir qismi sifatida qaralmoqda. Biroq siyosiy internet memlarini yaratish va ulashish o'z-o'zidan ishtirokning alohida shakli bo'lishi bilan birga, yanada faol siyosiy ishtirokni ham rag'batlantiradi. Tadqiqotchilar memlar siyosiy faollikni oshiruvchi muhim xususiyatlarni o'zida mujassam etishini ta'kidlaydilar[7: 18-b.].

Memlar “pastdan yuqoriga” darajadagi targ'ibot vositasi sifatida ishlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oddiy foydalanuvchilar tomonidan yaratilgan onlayn kontent partiyalar tomonidan homiylik qilingan kontentga nisbatan o'n baravardan ko'proq ko'riladi va ulashiladi. Ikkinchidan, memlar guruhlarining asosiy kanallardan tashqarida o'zini tashkil etishiga yordam beradi. Nihoyat, memlar odamlarning shaxsiy individualligini saqlab qolgan holda ularni bir mafkura atrofida birlashtiradi. Shaxslar va hukumatlar ushbu xususiyatlardan qanday foydalanishini uchta misol orqali tahlil qiladi. Birinchisi — siyosiy internet memlaridan ataylab foydalangan ilk harakatlardan biri bo'lgan “Occupy Wall Street” harakati. Ikkinchisi — 2016-yilgi saylovoldi jarayonida va undan keyin memlardan foydalangan alt-right harakati. Nihoyat, AQShga qarshi axborot urushi kampaniyasi doirasida memlardan foydalangan Rossiya tajribasi.

Birinchi ssenariy — Occupy harakati. Bu harakat tasvir kuchini yaxshi anglagan bir reklama mutaxassisi tomonidan boshlangan. Keyinchalik unga onlayn xaker-faollar guruhi Anonymous qo'shilib, odamlardan o'z tajribalarini internetda suratlar orqali bo'lishishni so'rab, tasvir kuchi g'oyasini yoyishda yordam berdi. Bu hamkorlik “Biz 99 foizimiz” (“We are the 99 percent”) memining tug'ilishiga olib keldi. U butun dunyo bo'ylab tarqalib, 82 dan ortiq davlatlarda Occupy harakatlarini yuzaga keltirdi. Occupy harakati oxir-oqibat zaiflashdi, biroq birlashgan mafkura AQShdagi siyosiy chap qanotga uzoq muddatli ta'sir qoldirdi.

Ikkinchi ssenariy memlar madaniyatini yanada chuqurroq tahlil qiladi va alt-right harakatining kelib chiqishi hamda o'z mafkurasini tarqatish uchun memlardan foydalanishini o'rganadi. Bu harakat dastlab bir oq millatchi tadqiqot markazi (think tank) rahbari tomonidan boshlangan. U ilk tarafdorlarini bloglar va jurnallar orqali to'pladi, biroq oxir-oqibat o'z izdoshlari asosiy qismini anonim ijtimoiy tarmoqlar va forumlar orqali qo'lga kiritdi. Bu saytlar foydalanuvchilarga o'zlarining keskin qarashlarini dunyo bilmasdan baham ko'rish imkonini berardi. Alt-right tarafdorlari ana shu sahifalarda o'z e'tiqodlarini tushuntiruvchi memlarni yaratib va tarqatib kelishdi. Donald Tramp prezidentlik kampaniyasini e'lon qilganida, bu guruhlar tezda uni qo'llab-quvvatlashga o'tib, memlar orqali o'z simpatiyasini namoyish qildilar. Alt-right uchun memlar mafkurasiga “kirish eshigi” bo'lib xizmat qilgan va bugungi kunda ham yosh izdoshlari uchun yollash vositasi vazifasini bajarishda davom etmoqda.

Yakuniy ssenariy bir davlatning memlardan boshqa mamlakat aholisiga ta'sir ko'rsatish vositasi sifatida foydalanishini tahlil qiladi. Bu bo'lim Rossiyaning Internet Tadqiqot Agentligi (Internet Research Agency – IRA) hamda uning Qo'shma Shtatlarga qarshi axborot urushi kampaniyasiga bag'ishlanadi. IRA Rossiya hukumati tomonidan Amerika demokratik jarayoniga ishonchsizlik va bo'linish kiritish maqsadida tashkil etilgan edi. Agentlik memlardan foydalangan holda o'zining turli Facebook va Twitter sahifalariga auditoriya jalb qildi, so'ngra bu sahifalar orqali afroamerikaliklar orasida ovoz berishni susaytirish hamda chekka guruhlar

o'rtasida ziddiyatni kuchaytirish uchun xabarlar tarqatdi. Hatto Charlotsvill (Virjiniya) shahridagi "Unite the Right" mitingida raqib guruhlar o'rtasidagi keskinlikni ataylab oshirgan bo'lishi ehtimoldan xoli emas — bu voqea zo'ravonlik va bir yosh ayolning o'limiga olib kelgan edi.

Xulosa. Ushbu maqola dezinformatsiya siyosatga qanday ta'sir ko'rsatishini alternativ axborot oqimlari orqali ko'rsatishni maqsad qilgan. Olib borilgan tarixiy-tahliliy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, alternativ axborot oqimlari hissiyot va ko'ngilocharlik orqali jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazish salohiyatiga ega. Bunday kommunikatsiya shakllari jamoatchilik fikrini, saylov jarayonlarini va hatto siyosiy kun tartibini ham o'zgartira oladi. Ushbu tahlillar davlatlarning "post-haqiqat" davrida xavotirli yo'lni tasvirlab beradi. Chunki dezinformatsiya haqiqatga qaraganda ancha kuchli hissiyot va reaksiyalarni yetkazadi va u bilan to'qnashgan odamlarda yanada kuchliroq hissiy taassurot qoldiradi. Mazkur ish uch turdagi alternativ axborot oqimlari — yumshoq (soft) yangiliklar, memlar va fitna nazariyalari — ning AQSh siyosiy jarayonlariga ko'rsatgan ta'sirini qamrab oldi hamda ushbu oqimlarning Amerika siyosiy jarayoniga qanday kirib kelishi va uni shakllantirish mexanizmlarini qisman tushuntirib berishga qaratilgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Donovan, J. B. (2019). Post-Truth Politics: Disinformation through Alternative Information Streams Johns Hopkins University.
2. U.S. Department of Justice. (2018). Indictment — Internet Research Agency (IRA) and related defendants (Feb 2018).
3. Douglas, K. M., Sutton, R. M., & Cichocka, A. (2019). Understanding conspiracy theories. *Political Psychology*, 40(1), 3–35. [Online Library Wiley]
4. Qodirova, U. I. (2025). Media savodxonlikni oshirish va dezinformatsiyaga qarshi kurashda faktlarni tekshirish saytlarining roli. (Toshkent: O'zbekiston Jurnalistika va Ommaviy Kommunikatsiyalar Universiteti).
5. Chatham House / expert piece — The evolution of the Pepe the Frog meme (2023, updated 2025). — Memlar va siyosat o'rtasidagi munosabatlarga diqqatni tortuvchi maqola; Pepe memi misoli orqali memlarning siyosiy qabul qilinishi ko'rib chiqiladi.
6. Kasimov, A. (2025). Pepe the frog, the greedy merchant, and stopthesteal. *New Media & Society* (article on memes & political mobilisation).
7. VanDeventer, A. J. (2021). The Tumultuous Relationship Between Late Night Television and Politics (graduate thesis/paper).
8. Jillivan Donvan. Post-truth politics: disinformation through alternative information streams. (2024). Baltimore, Maryland, December 2019.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).